

НАПРЯМ 8. ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-274-9-34>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Приходько Андрій Володимирович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри політології та державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Дослідження даної наукової проблеми має важливе значення для розвитку сталих та ефективних механізмів взаємодії й партнерства органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування з такими політичними інституціями, як політичні партії та організації громадянського суспільства задля розвитку регіональних продуктивних сил, економіки та соціуму.

Водночас забезпечення в суспільстві верховенства національно – державних цілей в умовах повномасштабної агресії й гібридної війни Російської Федерації проти України та світової демократії, зміцнення єдності громадян навколо конституційної мети та практичних кроків інтеграції України до європейських та євроатлантичних структур не можливі без підвищення якості та швидкості підготовки й прийняття рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням думки виборців та громадськості, удосконалення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування на засадах good governance, консолідації, прозорості та цифрової трансформації. Результати дослідження досвіду функціонування регіональних партійно-політичних структур на зламі мирного та воєнного часу на регіональному рівні Закарпатської області можуть бути використані з метою адаптації до умов воєнного часу системи імплементації конституційних норм залучення громадян та членів політичних партій до участі в управлінні державними справами.

Важливими передумовами функціонування та удосконалення регіональної політичної системи є соціально-економічні фактори. У 2013–2018 рр., до початку повномасштабної військової агресії РФ, частка валового регіонального продукту Закарпатської області у

загальнодержавному показнику валового виробництва продовжувала залишатися незначною і коливалася в межах 1,4–1,5 відсотків усього виробництва України. За рівнем економічної ефективності область перемістилася з 16-го (2015 р.) на 22-е місце (2018 р.) в національному Рейтингу соціально-економічного розвитку регіонів України. Рівень безробіття протягом останніх трьох років спостережень (за методологією Міжнародної Організації Праці) не знижувався нижче 10 відсотків. Купівельна спроможність населення, розвиток сфери послуг і підприємництва значною мірою підтримується та стимулюється шляхом залучення в економічний та споживчий обіг регіону доходів трудових мігрантів [1].

У громадській думці та медіа доволі часто педалюється викривлене сприйняття області як периферійного, депресивного, перманентно проблемного і стабільно дотаційного регіону з економікою прикордонних схем і гешефтів та укладами незаконного збагачення, що часто густо негативно позначається на розподілі коштів державної підтримки регіонального розвитку та дорожньо-транспортної інфраструктури. Збереження і постійне відтворення саме такого сценарію розвитку карпатського краю несе в собі загрозу стагнації та відставання [2].

Помітним генератором можливостей та ризиків у процесах реалізації політики розвитку регіонів є завершення адміністративно-територіального переустрою України на рівні громад та районів. Місцеві вибори на третину оновили склад представників партій у депутатському корпусі регіону, який вимагає з боку держави системи заходів цілепокладання та відпрацювання взаємодії з новими територіальними громадами, поширення засад та кваліфікаційних навичок доброчесності, good governance, ознайомлення із технологіями фандрайзінга та інвестиційної ефективності [3].

Відбулося, і це слід розглядати як прояв політичної волі та прогресивний крок з боку української держави, утворення цілісного району з численними громадами, в яких компактно проживає угорська національна меншина України на кордоні з праматірною країною, що дотепер було предметом достатньо тривалої та гострої політичної дискусії в українському та угорському суспільствах [4]. Вважаємо, що за цих умов, варто провадити постійний (в т. ч. інтерактивний) просторовий моніторинг реалізації проектів Державного Фонду Регіонального Розвитку України (ДФРР) та міжнародної фінансової і технічної допомоги в прикордонних і глибинних громадах регіону.

Сутнісним фактором розвитку регіональної політичної системи стала також легалізація загальнодержавних за статусом, регіональних за змістом діяльності партій. Це і партії вже діючі, або створені свого часу на етнічній основі, а також партії, створені на лідерських або регіональних брэндах. Ними досягнуто відчутних результатів у

змаганнях за голоси виборців, а відтак і реальні можливості впливу на бюджетування та стратегування регіону.

При детальному розгляді роль більшості партійних осередків області у стратегічному плануванні на 2021–2027 рр., бюджетному процесі, активізації транскордонного співробітництва і міжнародного гуманітарного співробітництва та усуненні існуючих асиметрій соціально-економічного розвитку українських громад та порівнянних регіонів чотирьох межуючих з Україною в регіоні країн ЄС видається здебільшого конструктивною. Тут слід зазначити активну підтримку політичними партіями адміністративно-територіального реформування громад та районів області, позитивні наслідки для підвищення ролі партій відновлення норм національного законодавства щодо фінансування їх діяльності із державного бюджету, здійснення державою комплексу заходів фінансової та функціональної децентралізації влади [5, р. 85–94, 193–202].

Багатьма традиційними і модерним політичними чинниками генеруються також виклики та ризики сталості регіональних політичних режимів. Серед них в умовах Карпатського євро регіону історична, геопросторова та засаднича диференціація моделей суверенного розвитку України та сусідніх країн ЄС – Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії. В українсько-угорських відносинах вона підтримується послідовними кроками угорської сторони у реалізації стратегічної доктрини національно-етнічної парасолі в транскордонних територіях сусідніх держав, що колись входили до складу «дотріанонської» Угорщини, де й зараз компактно проживають угорські етнічні меншини, в т. ч. у Закарпатській області України [6, с. 97]. З іншого боку – чутливою реакцією на ці кроки унітарної за своїми конституційними засадами Української держави, де з початком повномасштабної російської агресії суттєво прискорилися процеси формування політичної нації. Ці протиріччя ускладнюють взаємодію з Угорщиною у питаннях реалізації конституційно закріпленого курсу України на європейську і євроатлантичну інтеграцію, сповільнюють гармонізацію геопросторового та гео економічного розвитку транскордонних територій Карпатського (Південно-Східного) макрорегіону Європи [7] та знаходять свій відбиток у повсякденній діяльності регіональних партійних осередків, в першу чергу партій та афілійованих з ними громадських спільнот, утворених на етнічній основі.

У довоєнний період позитивну роль у розвитку громадсько – політичного та інформативно-комунікативного простору регіону відіграла інтенсифікація українською державою проектів розвитку інфраструктури в регіоні («Велике будівництво»), продовження транскордонної співпраці країв Чеської Республіки, воєводства та районів Республіки Польща та Закарпатської області, українських та угорських

громад в рамках Європейського об'єднання територіальної співпраці «Тиса». Для конструктивної діяльності партійних осередків та громадських структур громад компактного проживання угорської, румунської та словацької меншин краю позитивне значення мала та матиме надалі активізація діалогу міністрів закордонних справ України та Угорщини, Румунії і Словаччини, як на дво-сторонньому рівні, так і в рамках форматів Вишеградської групи + , ЄС та НАТО [8].

Вивчені практики засвідчують, що як у мирний, так і воєнний період громадсько-політичні організації, створені на етнічно-регіональній основі зокрема, є зацікавленими і активними суб'єктами транскордонної співпраці та промоутерами (через афілійовані неурядові організації та депутатські фракції територіальних громад) донорських програм європейського добросусідства, цільових програм праматірних держав та коштів ДФРР України.

У підсумку, можна констатувати, що такі фундаментальні складові державної регіональної політики як адміністративно-територіальна реформа та бюджетна децентралізація прискорили досягнення стратегічної згуртованості регіональних еліт та сталості партійно-політичного режиму на засадах взаємодії всіх гілок влади у провадженні державної підтримки регіонального розвитку. Зокрема, в Закарпатській області існує консенсус партійних і громадських сил щодо необхідності капіталізації природних і рекреаційних ресурсів краю, підвищення доданої вартості регіонального продукту. З початком війни Росії проти України толеруються воїни – захисники держави – уродженці різних національних громад краю та тимчасово переміщені співвітчизники, підтримується ре-локація підприємств із зони військових дій та їх ефективна інтеграція до місцевої економічної системи. Партійними осередками та їх партнерськими громадськими організаціями усвідомлено наявність міжрегіональної конкуренції за інвестиції та передові технології, зростання чималих викликів для єдності і згуртованості територіальних громад і регіональних політичних еліт, які несе реалізація інерційного сценарію розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 рр. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf>.
2. Стратегія Карпатського євро регіону – 2020. URL: <http://iardi.org/wp-content/uploads/2011/10/StrategKarpatia.jpg>.
3. Ризики формування та функціонування об'єднаних територіальних громад Карпатського регіону: науково-аналітична доповідь. Наук. ред. Сторонянська І.З. Львів : ІРД НАНУ. 2020. 63 с.
4. Роль і інструменти української діаспори у просуванні та підтримці євроатлантичних прагнень України, забезпеченні регіональної стабільності. Міжнародний круглий стіл експертів "Українська діаспора: через культуру до

взаєморозуміння та безпеки". Будапешт, 4 грудня 2021. URL: <https://rrac.com.ua/vidkritij-list-direktora-centru-analizu-regionalnih-rizikiv-svitlani-mitryayevoyi>.

5. Ukrájna euro-atlanti integrációjának segitese Kárpátalja példáján keresztül: nemzetközi konferenciák anyagai. A szerzők / IOTS TISA csapat. Nemzetközi konferenciák anyagai. – Сприяння євроатлантичній інтеграції України на прикладі Закарпаття: матеріали міжнародних конференцій. Колектив авторів/ЄОТС ТИСА. Матеріали міжнародних конференцій. Ужгород, ТОВ "РІК-У", 2018. 326 pp. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/19819>.

6. Бобрик В.О. Глокалізаційні трансформації у процесах сталого розвитку карпатського Єврорегіону. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 95–100.

7. Устич С., Оленські Й., Черпаль-Волян М., Цупер Я., Симчера А. Статистика асиметрії економічних потенціалів в якості основи економічної політики та діяльності у транскордонних регіонах. Оптимізація транскордонної статистики. Ужгород, 2014. 194 с.

8. Палінчак М.М., Стебляк Д.М., Савка В.Я. Співробітництво Вишеградської групи та України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 13 (2). С. 71–77. URL: <http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/1322017ua/17.pdf>.